

Onderduik familie Bernstein bij familie van Brummelen, Koninginnelaan 21 en bij familie Blankenstein, Lange Bergstraat 31 (nu van Straelenlaan)

Henry Bernstein werd op 21 januari 1896 in Winsen, niet ver van Hamburg, geboren. In Benrath, bij Düsseldorf werd hij, vanaf 1910 toen hij 14 jaar was, opgeleid in de meubel- en textielzaak van Heumann, waar hij tot 1924 bleef werken. Tijdens de Eerste Wereldoorlog diende Henry als soldaat in de Reichswehr, het Duitse leger. Hij ontving daarvoor in 1935 het erekruis voor frontsoldaten.

In 1924 vestigde Henry zich in Hilden (Düsseldorf) samen met een partner als handelaar in textiel en schoenen. Daar trouwde hij in 1927 met een dochter van zijn vroegere baas, Martha Heumann (Benrath 20 december 1902), een van drie zusters. In 1929 werd hun zoon Rolf geboren.

Martha was een heel goede pianiste, die regelmatig concerten gaf. Samen met de twee zusters van Martha, Therese (Thea) en Helene (Lena) en hun echtgenoten vormden zij een hechte familie.

1928 Henry Bernstein (1896-1944) Paul Blumenfeld (1902-1943) Walter Eichenwald (1900-1943)

Selma Heumann-Friedsam met haar dochters (L-R) Helene (Lena), Maddie en Thea. 1920

Helene
Käthe Heu.
Köln a. Rh.
Telefon 323

Door anti-Joodse maatregelen na de machtsovername van Hitler in 1933 moest Bernstein zijn bedrijf opgeven. Hij ging weer werken bij zijn schoonmoeder in Benrath maar bleef in Hilden wonen (zijn schoonvader was al in 1923 overleden). In de Kristallnacht van 9 op 10 november 1938 drong een knokploeg van de SA binnen in het huis van de familie Bernstein, Mettmannerstrasse 76 in Hilden. De mannen sloegen de boel kort en klein en mishandelden Henry. De familie vertrok daarna naar Benrath maar ook daar waren ze niet veilig. Daarom wilde Henry met zijn gezin via Nederland naar Amerika emigreren. Legaal naar Nederland emigreren was na de Kristallnacht niet meer mogelijk. De grenzen waren gesloten voor Joodse vluchtelingen.

NAAR NEDERLAND

Het gezin lukte het om illegaal naar Nederland te komen *in ijs en sneeuw lopend en kruipend*.²

In januari 1940 kwamen ze aan bij de zuster van Martha, Helene en haar man Paul Blumenfeld, die al eerder vanuit Praag, waar Paul werkte, via Groenlo naar Soest waren gekomen. Ze hebben enige tijd bij hen gewoond op de Burg. Grothestraat 55, boven wat nu restaurant Bauer is.

De derde zuster Thea kwam met haar man Walter Eichenwald en hun zoon Gerd ook naar Nederland en vestigde zich in Eindhoven.

De zusters Heumann hebben hun zieke moeder Selma moeten achterlaten in Benrath. Zij overleed daar op 27 januari 1940 aan een hartkwaal. Voor de drie zusters was het heel pijnlijk dat niemand van hen aanwezig kon zijn toen moeder overleed en begraven werd.

Het gezin Bernstein heeft later in Soest eigen woonruimte gevonden op Kerkpad Noordzijde 35A. Rolf kwam in de vijfde klas bij meester Blankenstein op de School met De Bijbel, nu de Da Costaschool.

¹[http://www.genealogybos.com/verhalen_stories/Story_Gary_Eichenwald/Verhaal_van_Gert_\(Gary\)_Eichenwald_Joodse_onderduiker.html](http://www.genealogybos.com/verhalen_stories/Story_Gary_Eichenwald/Verhaal_van_Gert_(Gary)_Eichenwald_Joodse_onderduiker.html)

http://www.genealogybos.com/verhalen_stories/Jonas_Heumann_&_Selma_Friedsam/Jonas_Heumann_&_Selma_Friedsam_Deutsch.html

² Verslag Helene Blumenfeld

Bij de Duitse inval werden de gezinnen Blumenfeld en Bernstein en waarschijnlijk ook de andere Duits-Joodse gezinnen geïnterneerd, Helene Blumenfeld sprak van een gevangenis, in Amsterdam. Dat duurde enige dagen voor de vrouwen en wat langer voor de mannen. Hierna konden ze niet direct terug naar Soest want dat was deels geëvacueerd in verband met de oorlogsdreiging. De gezinnen werden enige tijd ondergebracht in een pension tot ze weer terug konden naar Soest.

In de zomer van 1942 kwamen de oproepen voor de Joodse inwoners om zich te melden voor de werkverschaffing voor Joden in het oosten. Iedereen wist inmiddels wel dat het niet veel goeds betekende om naar het oosten gedeporteerd te worden.

ONDERDUIKEN BIJ MEESTER BENJAMIN BLANKENSTEIN

Henry, Martha en Rolf konden aanvankelijk onderduiken bij bakker van Brummelen, die woonde op de Koninginnelaan 21. Daar werd het echter te onveilig en van Brummelen deed een beroep op Benjamin Blankenstein. Blankenstein kende de familie, want Rolf Bernstein had bij hem in de klas gezeten.

Op deze foto meester Blankenstein met zijn klas. Op de tweede rij, tweede van rechts, zit Rolf.

De Bernsteins konden terecht op zolder op de Lange Bergstraat 31 (nu van Straelenlaan). Daar zijn ze bijzonder liefdevol opgevangen door Benjamin en zijn vrouw Maria (Rie) van Klingeren.

Op zolder heeft Henry daar, als tijdverdrijf, zijn belevenissen in de Eerste Wereldoorlog opgeschreven. Samen vierden de gezinnen Sinterklaas. Er zijn sinterklaasgedichten die Benjamin voor de onderduikers heeft geschreven bewaard gebleven in de Martha Bernstein collectie in het Holocaust Museum in Washington.

OPGEPAKT

Op 5 juni 1944 werden Benjamin Blankenstein en de familie Bernstein opgepakt en het huis van de Blankensteins werd helemaal leeggehaald.

Het adres was verraden door Gerarda Katee-Walda, die tot voor kort zelf Joodse onderduikers in haar huis op de Noorderweg 11 had gehad. Deze onderduikers (Erich Geiringer en zijn zoon Heinz) waren vertrokken omdat ze de steeds hogere vergoeding die Katee-Walda eiste niet meer konden opbrengen. In Amsterdam werden zij ondergebracht door mensen die zich voordeden als verzetslieden maar informateurs van de Sicherheitsdienst waren. De SD pakte hen vervolgens op. Erich en Heinz overleefden de oorlog niet.³

Na dit verraad kwam de Gestapo er al gauw achter dat vader en zoon Geiringer bij Katee-Walda ondergedoken hadden gezeten, waarop de rechercheurs van haar eisten dat ze binnen tien dagen een willekeurig schuiladres zou leveren. Zij kende Benjamin Blankenstein, omdat hij haar gratis aan distributiebonnen voor de Geiringers had geholpen. Gerarda Katee zelf hield na haar arrestatie in 1947 vol dat ze geheel te goeder trouw het adres van Blankenstein had gegeven aan mensen waarvan ze dacht dat die in het verzet zaten maar verraders bleken te zijn.⁴

Benjamin Blankenstein werd opgehaald op zijn school. Zijn dochter Fieke zag hem nog. Hij zwaaide naar haar. Dat is het laatste wat ze van hem gezien heeft.

Ben wist een briefje uit de gevangenis te smokkelen:

*".....naar Amsterdam gebracht. Henri en ik waren aan elkaar geboeid-Maddi en Rolf liepen er achter. Eerst naar de Euterpestraat⁵, waar ik aanvankelijk verhoord werd en van de anderen gescheiden werd, om naar de gevangenis aan de Amstelveenscheweg te verhuizen. Ook Katee zag ik daar tijdens mijn verhoor. Aan haar domheid danken wij de hele historie. Zij heeft me ook tijdens mijn verhoor in moeilijkheden gebracht. Er werd vermoed, dat ik in contact stond met een hele club illegale werkers. Men wilde ook niet geloven dat ik de persoon niet kende die mij de bonkaarten bezorgde....."*⁶

Benjamin werd, na een verblijf van een maand in de gevangenis in Amsterdam op 6 juli naar kamp Vught overgebracht. Op zijn persoonskaart in het kaartsysteem van Vught stond vermeld: 'ziek geweest'. Na de ontruiming van kamp Vught (vanwege de komst van de geallieerden) kwam hij via Sachsenhausen in Bergen Belsen terecht, waar hij op 24 februari 1945 is overleden aan dysenterie, een zeer besmettelijke ziekte waaraan veel ernstig verzwakte gevangenen zijn overleden .

De familie Bernstein kwam op 6 juni aan in Westerbork in barak 67, de strafbarak. In de eerder genoemde collectie Martha Bernstein bevinden zich ook brieven geschreven door de familie Bernstein uit Westerbork aan Rie Blankenstein, de vrouw van Benjamin en aan van Brummelen en vise versa.

Het hele gezin heeft gewerkt in Westerbork. Martha in de verpleging, Rolf in de borstelmakerij en Henry deed verschillende klussen. Er was goede hoop dat ze de oorlog

³ zie hiervoor: <https://www.soestercourant.nl/lokaal/historie/343629/gepeins-het-donker-onderduikers-aan-de-noorderweg-704874>

⁴ Sytze van der Zee, Vogelvrij pg 360, Gerarda Katee zat zeven maanden lang vast in het interneringskamp De Roskam bij Weesp. Op 1 maart 1948 stelde de procureur-Fiscaal bij het bijzondere gerechtshof in Amsterdam haar onvoorwaardelijk buiten vervolging.

⁵ Hier was het hoofdkwartier van de Duitse Sicherheitsdienst gevestigd.

⁶ Uit het strafdossier van Katee-Walda, Nationaal Archief 107 883- 5400.

zouden overleven. Op 6 juni, de dag dat ze arriveerden in Westerbork was de invasie in Normandië immers begonnen. De oorlog zou niet meer zo lang duren.

Op 31 juli volgde transport naar het kamp Theresienstadt. Maar voor Henry en Rolf was ook hun verblijf daar van korte duur.

Op 28 september 1944 werd Henry naar Auschwitz gedeporteerd, met het eerste transport sinds 18 mei. Alleen mannen vanaf 16 jaar gingen mee in de veronderstelling dat ze ergens een nieuw kamp zouden gaan bouwen.⁷ Op de overlijdensacte van Henry uit 1952 staat als overlijdensdatum genoemd, 28 februari 1945, dat was na de bevrijding van Auschwitz door de Russen op 27 januari.

Op 23 oktober volgde zijn zoon Rolf. Er is geen precieze datum van het overlijden van Rolf bekend. Het is mogelijk dat hij onderweg naar Auschwitz al is omgekomen of bij de dodenmars toen Auschwitz ontruimd werd.

Martha bleef achter in Theresienstadt en keerde in juni 1945⁸ terug in Nederland lijdend aan tyfus en met een kaalgeschoren hoofd.

Ze werd opgevangen bij Rie Blankenstein, waar ze eerder ondergedoken had gezeten. Thea Blankenstein, die geboren is nadat haar vader was weggevoerd, schreef hierover het volgende:

*'Na de oorlog heeft ze een brief aan mijn moeder geschreven, waarin ze vroeg of ze weer hier mocht komen. Ze was Duitse van origine en als ze geen adres in Nederland had, moest ze terug naar Duitsland en dat wilde ze natuurlijk niet. Ze wilde afwachten wat er met haar man en kind was gebeurd.'*⁹

Henry en Rolf kwamen helaas niet terug.¹⁰ De zus van Martha, Helene bleek tijdens de onderduik aan insulinegebrek te zijn overleden. Haar zwagers Paul en Walter waren opgepakt in Brabant en op 2 juli 1943 in Sobibor vermoord.

⁷ Kok en Michielsen: De redding van de familie van Cleeff

⁸ Zij stuurde op 22 juni een kaart naar Rie Blankenstein dat ze was aangekomen in Sittard.

⁹ interview met Thea Blankenstein door Cecile Oranje

¹⁰ Voor Henry en Rolf zijn Stolpersteine gelegd in Hilden.

AFSLUITING

Therese (Thea) en haar zoon Gerd/Gert Eichenwald hadden de oorlog overleefd evenals Gaby de dochter van Helene en Paul.

September 1946, Bosstraat 115, Soest, Utrecht.
van links naar rechts - from left to right:
Gert (Gary) Eichenwald, Thea Eichenwald-Heumann,
Martha (Maddi) Bernstein-Heumann en Gabrielle (Gaby) Blumenfeld.

Martha heeft in het strafonderzoek naar Katee-Walda een verklaring afgelegd. Zij was toen woonachtig op Bosstraat 115.

De overlevenden Martha, Thea, Gert, Gaby en een vriendin Rie de Hartog van Leeuwen zijn op 13 mei 1947 met het stoomschip de Veendam naar Amerika vertrokken.

Martha overleed in New York op 22 februari 1993. Na haar dood heeft Wesley Eichenwald samen met zijn vader Gary (Gert) haar appartement leeggeruimd. In een kist vonden ze fotoalbums en documenten die Martha naar Amerika had meegenomen. Een deel van deze nalatenschap is geschonken aan het Holocaust museum in Washington, de al eerder genoemde Martha Collection. Pas in april 2020 heeft Wesley daarover een zeer lezenswaardig artikel gepubliceerd, genaamd Maddi's trunc.¹¹

Martha / Maddi is nooit hertrouwd. In de eerste jaren na de oorlog, sloot Maddi zich op 16 maart, de geboortedag van Rolf, op in haar kamer en hilde de hele dag.

Na een aantal jaren gewoond te hebben in Wisconsin is ze in 1978 verhuisd naar hetzelfde gebouw in New York waarin ook haar zus Thea woonde.

*"Maddi walked through life wearing tragedy's mask. My sister and I were warned by our father and grandmother never to bring up the Holocaust in front of this wraithlike, nervous elderly woman who wore too much makeup..."*¹²

¹¹ Maddi's trunc, a family memoir.

¹² Maddi's trunc

**Martha Heumann Johanna Maria Therese Heumann
(1902-1993) de Hartog van Leeuwen (1900-1994)
7 februari 1947 op de Dam in Amsterdam
op 2 mei 1947 geëmigreerd naar de Verenigde Staten**

Bronnen:

Archief Eemland, inventarisnummer 1760

arolsen-archives.com

Genealogiebos.com

Interview met Thea Blankenstein door Cecile Oranje

joodsmonument.nl

openarch.nl

collections.yadvashem.org/en/righteous/

Sytze van der Zee, Vogelvrij

stolpersteine-guide.de/map/biografie/1890/famile-bernstein

verdwenensoest.nl/artikel/32/meester-blankenstein-kwam-niet-terug

ushmm.org Martha Bernstein collection

Document | Accession Number: 1994.A.0114

The Martha Bernstein collection includes photocopies of material originally created in the 1940s relating to the wartime experiences of the Bernstein and Heumann families.

Included in the collection is correspondence from Therese Heumann, Martha Bernstein's oldest sister, letters between the Bernstein and Blankenstein families, poems written by Benjamin Blankenstein, a fourteen-page diary written by Helene Blumenfeld, and documents issued in Westerbork and Theresienstadt.

Photos.yadvashem.org

Wesley Eichenwald, Maddy's trunk <https://pogoer.wordpress.com/maddis-trunk-a-family-holocaust-memoir/>

<https://stolpersteine.wdr.de/web/de/stolperstein/8797>